

Toezicht Sociaal Domein
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Meedoen met Taal

Gemeente Enkhuizen

Maart 2025

Inhoud

Samenvatting in makkelijke taal	3
Inleiding	4
Doel	5
Wat hebben we gedaan?	6
Aanpak laaggeletterdheid in Enkhuizen	7
De uitvoering	9
Conclusie en aanbevelingen	12
Tot slot	13
Bijlage 1: overzicht van organisaties	14
Bijlage 2: begrippen	15
Literatuur	16

Samenvatting in makkelijke taal

Toezicht Sociaal Domein (TSD) deed onderzoek. Het onderzoek ging over mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

TSD deed dit onderzoek in vijf gemeenten.

Dit rapport gaat over de gemeente Enkhuzen.

Wat hebben we onderzocht bij de vijf gemeenten?

We zijn in gesprek gegaan met deze gemeenten. Over hoe zij omgaan met mensen die:

- Moeite hebben met lezen en schrijven;
- Nederlands als moedertaal hebben;
- Ouder zijn dan 50 jaar;
- Een uitkering hebben.

We spraken met organisaties zoals het UWV, scholen, gemeente en sociaal werk. Ook spraken we met mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

Wat gaat goed in Enkhuzen?

De gemeente Enkhuzen doet een aantal dingen al goed.

De gemeente heeft aandacht voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

- Veel organisaties die mensen helpen kennen elkaar.
- Deze organisaties werken ook vaak samen.
- Er zijn veel ideeën en acties om mensen te helpen.
- Ook kunnen mensen taallessen volgen bij Vonk.

Wat kan beter in Enkhuzen?

- Het is moeilijk te ontdekken welke mensen moeite hebben met lezen en schrijven.
- Hulpverleners vinden het vaak moeilijk om aan mensen te vragen of zij hier moeite mee hebben.
- Hierdoor krijgen mensen niet de juiste hulp.
- Vooral mensen met Nederlands als moedertaal zijn lastig te bereiken in Enkhuzen.

Wat kan Enkhuzen doen?

De gemeente kan meer de leiding nemen bij het steunen van mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

Samen met onder andere partijen die taallessen aanbieden kan Enkhuzen ervoor zorgen dat:

- De aangeboden taallessen makkelijk te vinden zijn.
- Meer partijen in de gemeente laaggeletterdheid herkennen.
- Verschillende soorten taallessen worden aangeboden, zodat er onderwijs is op maat.
- Zorg voor duidelijke brieven aan inwoners. Dit geldt heel sterk voor inwoners die een beroep doen op de minimaregelingen en schuldhulpverlening.

Inleiding

Kunnen lezen, schrijven, rekenen en met een computer omgaan is steeds belangrijker. Je hebt het nodig om goed te kunnen meedoen in de maatschappij. Maar ongeveer 2,5 miljoen mensen in Nederland hebben hier in meer of mindere mate moeite mee. Zij kunnen wel lezen en schrijven, maar halen niet het eindniveau vmbo of niveau mbo-2/3. Zij zijn laaggeletterd. Een omschrijving van laaggeletterdheid en van andere begrippen die in dit rapport zijn gebruikt, vindt u in bijlage 2 van dit rapport.

Laaggeletterdheid heeft veel invloed op iemands leven. Dat blijkt uit onderzoek van onder andere Stichting Lezen en Schrijven en de Algemene Rekenkamer. Zo doen mensen die moeite hebben met lezen en schrijven minder vaak vrijwilligerswerk. Ook hebben ze vaker een uitkering. Mensen lopen een groter risico om te leven in armoede en maken meer gebruik van de zorg.

Investeren in de aanpak van laaggeletterdheid loont. De maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid bedragen in Nederland €1,13 miljard per jaar. De kosten zitten vooral in hogere gezondheidskosten, kosten voor uitkeringen, lagere productiviteit van de laaggeletterden die werken en gemiste belastinginkomsten.

De groep laaggeletterden is divers. Laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen ouder dan 50 jaar, tonen eerdere studies aan. 57% van hen werkt, vaak in fysiek veeleisende beroepen, blijkt uit cijfers van Stichting Lezen en Schrijven. Ruim 40% werkt niet.

Om deze reden kijken we in dit onderzoek van Toezicht Sociaal Domein (TSD) naar laaggeletterdheid bij mensen van 50 jaar of ouder met een uitkering. Vooral mensen met Nederlands als eerste taal (moedertaal) hebben veel schaamte om hierover te praten, zagen we terug in onderzoek en tijdens gesprekken. Daarom heeft het onderzoek zich vooral op deze groep gefocust.

De Rijksoverheid heeft een programma gelanceerd: Tel mee met Taal 2020-2024. Dit programma richt zich op alle laaggeletterden in Nederland. Een van de doelen is dat tegen 2024 elke gemeente hulp moet kunnen bieden aan laaggeletterden.

Doel

Als toezichthouder streeft TSD ernaar dat alle inwoners in Nederland volwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij.

Met ons toezichtonderzoek naar laaggeletterdheid willen wij:

- de bewustwording van laaggeletterdheid vergroten;
- screening bevorderen zodat laaggeletterdheid vaker gesignaleerd wordt;
- bekendheid geven aan handelingsperspectieven wanneer iemand laaggeletterd is.

Wij richten ons op organisaties in het stelsel van werk en inkomen en binnen het sociaal domein. En we kijken naar wat werkt in de praktijk. Wat helpt bij het herkennen van laaggeletterdheid? En hoe kunnen inwoners het beste ondersteuning krijgen, zodat zij kunnen meedoen?

Wat hebben we gedaan?

Dit onderzoek is uitgevoerd in 5 gemeenten: Apeldoorn, Enkhuizen, Landgraaf, Meierijstad en Veendam.

In de gemeente Enkhuizen hebben we op de volgende manieren informatie verzameld:

1. Het analyseren van lokale/regionale documenten. De belangrijkste daarvan zijn:
 - Regionaal Uitvoeringsprogramma Volwasseneneducatie 2021. Regio Noord-Holland Noord
 - Westfrieze Aanpak Laaggeletterdheid. 2021-2024 7 Westfrieze gemeenten
 - Activiteitenplan 2023-2024 Westfrieze Aanpak Laaggeletterdheid. Uitwerking van het Regionale beleidskader Westfrieze aanpak Laaggeletterdheid. Februari 2023
 - Evaluatie Westfrieze aanpak laaggeletterdheid. April 2024
2. Belronde naar organisaties die laaggeletterdheid mogelijk kunnen herkennen.
 - 27 organisaties zijn benaderd en 16 organisaties hebben deelgenomen. In de bijlage staat een overzicht van de typen organisaties die we gesproken hebben.
3. Verdiepende interviews met:
 - De wethouder en beleidsmedewerker van de gemeente Enkhuizen
 - Beleidsadviseurs van WerkSaam Westfriesland
 - De coördinator van Taalhuis Westfriesland
 - De coördinator educatie Westfriesland en een docent NT1/NT2 van Vonk
 - De programmamanager educatie en de operationeel manager IDO van de Westfrieze bibliotheken
 - De coördinator Welzijn van Welwonen
 - De adviseur Noord-Holland Noord van de Stichting Lezen & Schrijven
 - Adviseurs werk van het UWV in Alkmaar
 - Een coach Beschut Werk en een coach Sociale Werkvoorziening van WerkSaam Westfriesland
4. We hebben in het Huis van de Buurt IJsselzand een cursusochtend bezocht van Vonk. Daar hebben we gesproken met inwoners die moeite hebben met lezen en schrijven.
5. Op 4 december 2024 vond een reflectiebijeenkomst plaats. Daarin zijn de concept bevindingen besproken uit dit rapport. Ook hebben de aanwezigen gekeken naar mogelijkheden tot verbetering.

Aanpak laaggeletterdheid in Enkhuizen

Het percentage laaggeletterden in Enkhuizen bedraagt 17%. Dat is ruim boven het landelijk gemiddelde van 12%.

Via de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) krijgen arbeidsmarktregio's geld vanuit het Rijk. Dit is voor activiteiten (zowel formeel als non-formeel onderwijs) voor volwassen inwoners die niet inburgeringsplichtig zijn en die moeite hebben met basisvaardigheden. Basisvaardigheden zijn taal-, reken- en digitale vaardigheden die je nodig hebt om goed te kunnen meedoen in de samenleving. Enkhuizen maakt deel uit van de arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord.

De uitvoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) is belegd bij WerkSaam Westfriesland (een samenwerkingsverband van de 7 Westfrieze gemeenten).

Dit betekent onder andere dat deze organisatie namens deze gemeenten overleg voert met de contactgemeente Alkmaar. Ook voert WerkSaam Westfriesland overleg met Vonk, dat is de aanbieder van het formele taalaanbod in de WEB regio Noord-Holland Noord. WerkSaam Westfriesland is opdrachtgever van het Taalhuis Westfriesland voor het informele aanbod. De gemeente Enkhuizen heeft zelf geen direct contact met deze organisaties als het gaat over de WEB. De gemeente heeft wel direct contact met hen als het over andere taken, bijvoorbeeld taallessen voor Oekraïners.

In de WEB regio is afgesproken dat 75% van de WEB gelden naar Vonk gaan en 25% naar het Taalhuis Westfriesland.

De betrokken coördinatoren en beleidsadviseurs van WerkSaam Westfriesland, Vonk en het Taalhuis Westfriesland hebben periodiek zesmaal per jaar en verder zo vaak als nodig overleg met elkaar.

Het Taalhuis Westfriesland is belegd bij het Vrijwilligerspunt.

Het Taalhuis Westfriesland organiseert viermaal per jaar het taalaanbiedersoverleg. Daar komen alle aanbieders van zowel het formele als het non-formele taalaanbod in de regio bij elkaar. Op dit overleg deelt men kennis en ervaring met elkaar, maar ook het aanbod. Als dat dubbel is, gaat men na bij wie dat het beste past, ook gezien de speerpunten van de aanbieder.

De Westfrieze bibliotheken richten zich wat betreft laaggeletterdheid op preventie. Op dat terrein hebben ze diverse activiteiten ontwikkeld. Zij werken bij enkele projecten samen met Welwonen. Welwonen is een samenwerkingsverband van een woningbouwcorporatie en welzijnswerk. Sommige projecten zijn op dit moment vanuit de Westfrieze bibliotheken (tijdelijk) stilgelegd, vanwege bezuinigingsdoelstellingen.

De Westfrieze bibliotheken huisvesten het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO). Inwoners kunnen terecht in de vestiging in het wijkcentrum de Bonte Veer.

De 7 Westfrieze gemeenten hebben in 2021 een beleidskader 'Westfrieze aanpak laaggeletterdheid' vastgesteld. Op hun verzoek heeft Berenschot begin dit jaar onderzocht in hoeverre dit kader en de inrichting van de samenwerking in de regio voldoende zijn om de laaggeletterdheid aan te pakken. Dit heeft tot een rapport geleid waarin 4 toekomstige scenario's worden geschetst. De gemeenten hebben besloten om het eerste scenario nader uit te werken. In dit scenario blijft de organisatiestructuur hetzelfde, maar de overlegstructuur wordt aangepast. Zo zal de gemeente in de toekomst deelnemen aan het overleg tussen WerkSaam Westfriesland, Vonk en Taalhuis Westfriesland. WerkSaam Westfriesland en de gemeente zullen aansluiten aan bij het taalaanbieders-overleg. Ook zal men een strategisch overleg opzetten tussen de gemeenten, WerkSaam Westfriesland en taalaanbieders en het Taalhuis Westfriesland.

Speerpunten van het beleid

Alle gemeenten in de WEB-regio Noord-Holland Noord hebben als gezamenlijke visie dat zij zich inzetten 'om sociale en economische zelfredzaamheid te bevorderen, laaggeletterdheid te signaleren en de basisvaardigheden van hun inwoners te verbeteren. Alle inwoners moeten zelfstandig kunnen meedoen in de (digitale) samenleving én op de arbeidsmarkt. Hierbij wordt aangesloten bij het landelijke actieprogramma *Tel mee met Taal* van de departementen OCW, VWS en SZW.'

De zeven Westfrieze gemeenten hebben in hun *Westfrieze Aanpak Laaggeletterdheid 2021-2024* de volgende ambitie geformuleerd:

'Iedere inwoner van Westfriesland met onvoldoende basisvaardigheden ontvangt een kwalitatief en goed passend taalaanbod, waarmee hij/zij naar eigen vermogen basisvaardigheden kan ontwikkelen om zo volwaardig mee te kunnen doen in onze maatschappij.'

In deze ambitie staat het bieden van 'kwalitatief en goed passend taalaanbod' centraal. Ook geven deze gemeenten aan dat zij inzetten '*op het integraal verbinden van de beleidsterreinen volwasseneneducatie, inburgering, participatie, onderwijsachterstanden en armoedebeleid.*'

In het Activiteitenplan 2023-2024 is de Westfrieze aanpak Laaggeletterdheid uitgewerkt. Vier actielijnen geven aan wat de gemeenten willen bereiken en hoe en met wie ze dat gaan doen.

- **Actielijn 1: Gemeenten geven zelf het goede voorbeeld.** Daarin is onder andere aandacht voor het communiceren in begrijpelijke taal door de gemeenten zelf. Ook gaat het over het door wijkteams en medewerkers van de gemeente signaleren van laaggeletterdheid door screening en het motiveren en activeren.
- **Actielijn 2: Versterken netwerk basisvaardigheden en passend aanbod.** Hierin gaat het om het neerzetten van een krachtige brede (taal/basisvaardigheden) keten van aanbieders en organisaties die als vindplaats gezien kunnen worden en het zorgdragen voor laagdrempelige Taalpunten.
- **Actielijn 3: Vinden en doorverwijzen.** Via deze lijn streven de gemeenten naar grotere bekendheid van de gevolgen van laaggeletterdheid bij de inwoners en bedrijven. Ook is er aandacht voor interne en externe screening op laaggeletterdheid.
- **Actielijn 4: Monitoring en evaluatie.** Via monitoring willen de gemeenten onder andere inzicht krijgen in het gebruik en de resultaten van het aanbod en de kwaliteit daarvan. Bij de evaluatie van het beleidskader gaan de gemeenten onder andere na hoe de inwoners de aanpak ervaren.

Onlangs is besloten om de Westfrieze aanpak Laaggeletterdheid en het daarbij horende Activiteitenplan te verlengen tot en met eind 2026.

De uitvoering

In ons onderzoek hebben we gekeken naar twee onderdelen:

- Hoe kunnen mensen via onderwijs beter leren lezen en schrijven? Met onderwijs bedoelen we een cursus die bij hen past.
- Hoe zorgen organisaties voor een begrijpelijke en toegankelijke dienstverlening? Dat kan bijvoorbeeld met brieven en websites in duidelijke taal. Ook uitleg via video's of plaatjes kan helpen.

Hieronder leest u per onderdeel wat wij zagen in Enkhuizen.

Het onderwijs voor NT1'ers

Vindbaarheid

Er heerst onder mensen die moeite hebben met lezen en schrijven vaak schaamte. Als zij die overwinnen, blijkt het voor hen lastig te zijn om het juiste taalonderwijs te vinden. Volgens enige deelnemers aan de cursus van Vonk, konden zij op internet niet gemakkelijk het cursusaanbod in Enkhuizen vinden.

Uit de belronde onder organisaties in het sociaal en zorgdomein blijkt het volgende: een aantal van hen, waaronder een mediator en een paramedicus, geeft er nooit rekening mee te hebben gehouden dat een deel van hun cliënten mogelijk laaggeletterd is. Daarnaast zijn er partijen, waaronder bijvoorbeeld een fysiotherapeut, die zich wel bewust zijn van mogelijke laaggeletterden onder hun cliënten, maar daar weinig mee doen. Bijvoorbeeld doordat zij niet weten dat zij kunnen verwijzen naar cursussen voor Nederlanders die moeite hebben met lezen en schrijven. Het bestaan van het Taalhuis en Vonk was hun onbekend. Enkele partijen in het sociaal en zorgdomein blijken hiervan wel op de hoogte en verwijzen soms door. Hiertoe behoren twee huisartsenpraktijken.

De vindbaarheid van het cursusaanbod voor NT1'ers is dus vaak lastig. De bekendheid is niet groot. Het lukt de partijen die de cursussen aanbieden beperkt om in contact te komen met NT1'ers. Er zijn door hen verschillende acties ondernomen om daar wat aan te doen.

- Vonk geeft de taalcurssussen in Huis van de Buurt IJsselzand. In die wijk wonen veel NT1'ers blijkt uit onderzoek.
- Het Taalhuis, dat NT1'ers altijd doorverwijst naar Vonk, heeft in 2023 diverse camouflageactiviteiten ontwikkeld, maar dat heeft geen aanmeldingen voor een taal cursus opgeleverd.
- Het signaleren van laaggeletterdheid en vervolgens doorverwijzen door partijen in het sociaal en zorgdomein, zou ertoe kunnen bijdragen dat meer NT1'ers het Taalhuis of Vonk weten te vinden. In dat kader werkt het Taalhuis Westfriesland op dit moment samen met het Dijklander Ziekenhuis. Dat is een belangrijke vindplaats van NT1'ers. Onder andere door het geven van workshops wil men bij de medewerkers van het ziekenhuis bewustzijn creëren over laaggeletterdheid. Door hen ook te leren hoe dit te signaleren en patiënten attent te maken op de mogelijkheden om daar wat aan te doen, leidt dit in de toekomst mogelijk tot meer aanmeldingen bij het Taalhuis en Vonk.
- Daarnaast probeert het Taalhuis ook NT1'ers meer vanuit de digitale vaardigheden te benaderen, want dat is een minder hoge drempel.
- In het recente verleden heeft een medewerker van het Taalhuis bedrijven bezocht om laaggeletterdheid op de kaart te zetten. Dat heeft niet geleid tot veel aanmeldingen voor een cursus.

Het signaleren en doorverwijzen naar het Taalhuis en Vonk

Een aantal partijen doet al aan signaleren en zo mogelijk doorverwijzen. Hiertoe behoort WerkSaam Westfriesland. Naast de WEB voert het namelijk voor de zeven Westfrieze gemeenten onder andere ook de Participatiewet en de WSW uit. Als iemand zich bij WerkSaam aanmeldt voor een uitkering, worden vervolgens verschillende leefgebieden uitgevraagd. Taal is daar een van. Via een stroomschema waarin o.a. gekeken wordt naar wettelijke eisen (bijv. taaleis P-wet) en opleidingsniveau bepaalt WerkSaam of ze de taalmeter inzetten.

Bij het UWV kan de adviseur werk met signalen vaststellen of er mogelijk sprake is van laaggeletterdheid. Bijvoorbeeld doordat de cliënt de berichten op Werk.nl niet leest. Als de adviseur werk dit constateert, maakt hij dit bespreekbaar. Het blijkt dat cliënten dan vaak wel aangeven dat ze beperkt digitaal vaardig zijn en/of moeite hebben met lezen en schrijven, maar dat ze hulp krijgen vanuit hun netwerk en daarom geen hulp van anderen willen. Het UWV heeft contact met Taalhuis Westfriesland en kan daarnaar doorverwijzen, mochten mensen daarvoor open staan. Dit gebeurt niet vaak.

Ook Welwonen signaleert en wijst door, maar is voorzichtig. Als men namelijk bij Welwonen het vermoeden van laaggeletterdheid heeft, kaart men dat aan als er een soort vertrouwensband is ontstaan. Dus nooit direct. Als het eenmaal bespreekbaar is, wijst men zo mogelijk door naar bijvoorbeeld het Taalhuis.

Van enkele huisartsenpraktijken en een zelfstandige re-integratieconsulent is eveneens bekend dat ze signaleren en doorverwijzen.

Het IDO, dat is gevestigd in de bibliotheek en waar mensen bijna elke middag met vragen terecht kunnen, verwijst indien nodig door naar andere organisaties. De medewerker van het IDO die wij hebben gesproken, kon niet aangeven of ook wordt doorverwezen naar Taalhuis en/of Vonk. Het Taalhuis en Vonk geven niet aan mensen via het IDO te krijgen.

Aanmelden en intake

De meeste NT1'ers melden zichzelf, maar er komen ook mensen via WerkSaam Westfriesland. Een enkele keer meldt iemand zich via een andere instantie zoals het UWV of via een werkgever.

Na de aanmelding volgt een intakegesprek bij het Taalhuis. Dit intakegesprek vindt in de regel plaats in Hoorn. Dat ligt 20 km van Enkhuizen. Het intakegesprek wordt uitgevoerd door een trajectadviseur van het Taalhuis. Dit is een betaalde kracht. Die bekijkt met de persoon wat het taalniveau is en welk aanbod het beste past. Als dat nodig is, wordt daarvoor een taaltest afgenomen.

Als mensen zich rechtstreeks aanmelden bij Vonk en zij niet naar Hoorn kunnen komen voor een intake, plant de docent van Vonk het gesprek in Enkhuizen in.

Start van de cursus

De cursussen voor NT1'ers worden gegeven door Vonk in het Huis van de Buurt IJsselzand. Na de intake door het Taalhuis heeft de docent van Vonk een uitgebreid gesprek met de cursist. Dit om precies na te gaan wat ze willen leren en wat hun mogelijkheden zijn. Sommige mensen kunnen pas gaandeweg concreter aangeven wat ze willen. Vonk werkt in zijn trajecten met portfolio opdrachten. Dus iedereen kan zijn eigen leertraject uitzetten. De een wil bijvoorbeeld zelf

kerstkaarten kunnen schrijven, de ander wil kunnen rapporteren voor zijn werk, weer een ander wil zijn kleinkind kunnen voorlezen. De groepen zijn daarom niet zo groot. Maximaal 12 personen. Iedereen heeft zijn eigen leerdoel en daar hangen allerlei leerlijnen aan.

Evaluatie en afronding

Er wordt tussentijds geëvalueerd. De docent van Vonk en de cursist gaan gezamenlijk na of de gestelde doelen zijn gehaald en of de cursist nog nieuwe zaken willen leren. Na een aantal jaren hebben de meesten wel hun plafond bereikt. Als de docent van Vonk en de cursist dit in een gezamenlijk overleg vaststellen, wordt de cursus beëindigd. Sommige cursisten hebben vele jaren les. Zo is er in een buurgemeente van Enkhuizen een NT1'er die al 6 jaar cursus volgt en nog steeds nieuwe dingen leert.

Onlangs heeft Vonk onder de cursisten een enquête uitgezet, waarin ook NT1'ers zijn ondervraagd. Zij waren erg tevreden. Wel gaven ze aan dat ze het soms wat lastig vonden om te weten waar ze naar toe moesten voor hulp. Daar komt dus weer de vindbaarheid van het cursusaanbod aan de orde.

Taalondersteuning op de werkvloer door UWV en bij WerkSaam Westfriesland

Het UWV kan naast het doorverwijzen naar het Taalhuis ook scholing inkopen op het gebied van taal. Als de werkgever de taalondersteuning belangrijk vindt, dan kan het UWV taalondersteuning op de werkvloer inkopen. Het komt echter niet veel voor. UWV draagt de kosten, maar vaak wel met de intentie van een baangarantie door de werkgever.

WerkSaam Westfriesland heeft een trainer in dienst die taallessen geeft. Coaches Beschut Werk kunnen de personen die zij begeleiden aanmelden voor deze taallessen. Dat geldt ook voor coaches Sociale Werkvoorziening. De doelgroep die zij begeleiden, krijgt echter vaak nog andere ondersteuning, bijvoorbeeld woonbegeleiding. Daardoor maken mensen die werken via de sociale werkvoorziening zeer zelden gebruik van de mogelijkheid om taallessen te volgen.

In het verleden heeft WerkSaam Westfriesland trajecten op maat ingekocht bij Vonk.

Begrijpelijke en toegankelijke dienstverlening

Het belang van begrijpelijke en toegankelijke dienstverlening wordt door de Westfriesse gemeenten onderschreven, zoals blijkt uit het Activiteitenplan 2023-2024. Daarin staat o.a. dat de gemeente hun teksten op B1-niveau schrijven en dat de digitale communicatie toegankelijk is voor iedereen.

De gemeente geeft aan dat hun eigen brieven niet altijd toegankelijk zijn, wat betreft leesbaarheid voor inwoners die moeite hebben met lezen. De medewerkers van de SED organisatie (het gemeenschappelijke ambtelijke apparaat van de gemeenten Enkhuizen, Drechterland en Stedebroec) kunnen gebruik maken van een drietal schrijfwijzers die zijn gepubliceerd op het intranet. Deze schrijfwijzers zijn echter niet bij iedere medewerker bekend.

Wat de digitale middelen betreft zijn de teksten op de website van WerkSaam Westfriesland allemaal in begrijpelijke taal op B1-niveau.

Een andere regionale actie om de toegankelijkheid te vergroten is het bezoek van een taalambassadeur van Taalhuis Westfriesland aan het Dijklander Ziekenhuis om te horen of de bewegwijzering voldoende duidelijk is. Dit heeft tot enkele verbeterpunten geleid.

In Enkhuizen houden enkele partijen in het sociaal en zorgdomein rekening met laaggeletterden. Zo legt een fysiotherapeut oefeningen uit met plaatjes in plaats van tekst en vermijdt een huisarts het gebruik van moeilijke woorden in een brief als hij heeft gesignaleerd dat de patiënt moeite heeft met lezen.

Conclusie en aanbevelingen

De conceptversie van dit rapport is besproken op een reflectiebijeenkomst op 4 december 2024. Bijna alle partijen die TSD eerder had geïnterviewd, waren daar aanwezig. Op deze bijeenkomst zijn de bevindingen uit het conceptrapport besproken. Waar nodig hebbende aanwezigen deze aangevuld. Ook is gezamenlijk nagegaan wat er goed gaat en waar nog kansen liggen voor verbetering.

Een aantal zaken in Enkhuizen is goed geregeld. Tot die conclusie is TSD gekomen op basis van het onderzoek en de opbrengsten van de reflectiebijeenkomst. Een voorbeeld daarvan is het taalaanbiederoverleg dat het Taalhuis Westfriesland organiseert. Net als het overleg tussen WerkSaam Westfriesland, het Taalhuis Westfriesland en Vonk. Dat overleg maakt dat deze driehoek 'staat'. TSD heeft bovendien vastgesteld dat alle partijen die zich met laaggeletterdheid bezighouden zeer betrokken zijn.

Maar er liggen ook nog kansen voor verbetering. Dit leidt tot een aantal aanbevelingen. De meeste daarvan richten zich op meerdere partijen. Het is aan deze partijen om de aanbevelingen te vertalen naar hun praktijk. TSD vraagt de gemeente Enkhuizen hierin de regie te nemen.

- Om stappen te zetten in de aanpak van laaggeletterdheid in Enkhuizen is meer regie van de gemeente nodig. Op basis van het onderzoek van Berenschot wordt hier al aan gewerkt, zodat dit leidt tot een zo'n sterke samenwerking tussen de gemeente Enkhuizen, WerkSaam, het Taalhuis en Vonk, dat straks gesproken wordt over de vierhoek die 'staat' in plaats van de huidige driehoek. De gemeente wil hierin investeren.
- Om te zorgen dat NT1'ers het cursusaanbod makkelijker vinden, is het zaak na te gaan van welke media de NT1'ers gebruik maken en op welke plekken zij komen. Door in die media en op die plekken zichtbaar en hoorbaar te zijn, wordt de vindbaarheid vergroot. Zorg ervoor dat het cursusaanbod makkelijker te vinden is, het is daarbij belangrijk om aan te geven dat de cursus gratis is.
- Het is belangrijk om te zorgen dat in Enkhuizen meer partijen in het sociaal en zorgdomein laaggeletterdheid signaleren. En dat zij weten hoe ze laaggeletterdheid bespreekbaar kunnen maken en kunnen doorverwijzen naar het Taalhuis en Vonk. Een eerste stap daartoe kan een bijeenkomst zijn van de gemeente, WerkSaam, het Taalhuis, Vonk en de bibliotheek om gezamenlijk te kijken hoe dat opgepakt kan worden. Zet deze ambitie voort en werk dit uit tot een concrete aanpak.
- Creëer een breder cursusaanbod voor NT1'ers in Enkhuizen. Een meer divers aanbod, waarbij ook een mogelijkheid is voor een-op-een begeleiding vanaf het begin kan helpen om de drempels voor inwoners weg te nemen.
- Er is winst te behalen bij de schriftelijke communicatie van de gemeente Enkhuizen met haar inwoners. Zeker als het gaat over brieven over bijvoorbeeld miniregelingen en schuldhulpverlening is dit noodzakelijk. Het oprichten van een leespanel waarbij inwoners brieven meelesen kan hierbij helpen.

Tot slot

Gemeenten en organisaties hebben zelf verantwoordelijkheid en ook mogelijkheden om het onderwijs en de dienstverlening te verbeteren. Voor een deel zijn zij echter ook afhankelijk van beleid en middelen vanuit de Rijksoverheid.

Daarom brengt Toezicht Sociaal Domein ook een overkoepelend rapport uit. Hierin nemen we de hoofdlijnen op uit de onderzoeken binnen de vijf gemeenten. Dit vullen we aan met resultaten uit andere onderzoeken. Dit overkoepelende rapport richten we ook aan de Rijksoverheid.

In het najaar van 2026 nemen we weer contact op met de gemeente Enkhuzen. We horen dan graag in hoeverre het de partijen in Enkhuzen gelukt is het onderwijs en de dienstverlening voor NT1'ers te verbeteren.

Bijlage 1: overzicht van organisaties

Soorten organisaties	Deelgenomen aan onderzoek?		Totaal
	Ja	Nee	
Apotheken	1	1	2
Arbobegeleiding en re-integratie	1	0	1
GGZ	1	0	1
Gezondheidscentra	1	0	1
Gezelligheidsvereniging	0	1	1
Lokaal Welzijnswerk	1	0	1
Maatschappelijk werk	3	0	3
Overige paramedische praktijken	1	0	1
Politie	1	0	1
Praktijken van fysiotherapeuten	2	2	4
Praktijken van huisartsen	2	0	2
Praktijken van tandartsen	0	3	3
Praktijken van verloskundigen	1	0	1
Thuiszorg	1	0	1
Winkels met medische/orthopedische artikelen	0	1	1
Winkels in optische artikelen	0	3	3
Totaal	16	11	27

Bijlage 2: begrippen

Laaggeletterdheid: wanneer iemand het eindniveau vmbo of niveau mbo-2/3 niet beheerst (Stichting Lezen en Schrijven, 2024). De overheid heeft dit minimumniveau vastgesteld.

NT1: mensen voor wie Nederlands de eerste taal is, en die in Nederland jeugdonderwijs hebben gevolgd, maar die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. NT1'ers kunnen ook tweetalige en meertalige Nederlanders zijn. Zij beheersen de taal dan mondeling inmiddels voldoende tot goed (Expertisepunt Basisvaardigheden, 2022).

Formeel leren: systematisch en gestructureerd leren binnen een omgeving. Het einddoel is dat je een hoger niveau haalt. Hiervoor krijg je een erkend diploma en/of certificaat (Expertisepunt Basisvaardigheden, z.d.).

Non-formeel leren: deze vorm van leren is georganiseerd, maar minder gestructureerd. Het is er niet op gericht dat je een erkend diploma of certificaat krijgt.

Literatuur

Expertisepunt Basisvaardigheden. (2022). [Kennisdocument NT1 en NT2 – Hoe zit dat nou?](#)

Expertisepunt Basisvaardigheden. (z.d.). [Formeel en non-formeel onderwijs.](#)

Stichting Lezen en Schrijven. (2024, 29 november). [Kennisblad Laaggeletterdheid in Nederland.](#)

